

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”,
DIN CHIȘINĂU**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 37.091:821.09(043.2)

PAGA TEODORA-DOINA

**FORMAREA COMPETENȚEI LITERARE A ELEVILOR
CLASELOR PRIMARE PRIN VALORIFICAREA BASMULUI**

**Specialitatea: 532.02 - Didactica școlară pe trepte și discipline de învățământ
(Limba și literatura română)**

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

CHIȘINĂU, 2025

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale „Științe ale Educației”, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Republica Moldova

Componența Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat:

Președintele comisiei:

BURLACU Alexandru, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Conducător științific:

ȘCHIOPU Constantin, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău

Referenți oficiali:

MARIN Mariana, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

GOLUBIȚCHI Silvia, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

BOTEZATU Liuba, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Comrat

Susținerea tezei de doctorat va avea loc pe 21.03.2025, ora 10.00, în ședința Comisiei de Susținere Publică din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Sala Senatului, str. I. Creangă, nr.1, corp. 2

Teza de doctorat și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (www.upsc.md) și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md). Rezumatul a fost expedit pe _____, 2025

Președintele comisiei de susținere:

BURLACU Alexandru, dr. hab. în filologie, profesor universitar

Conducător științific:

ȘCHIOPU Constantin, dr. hab. în științe pedagogice, profesor universitar

Autor:

PAGA Teodora-Doina

©Paga Teodora-Doina, 2025

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	4
CONȚINUTUL TEZEI.....	9
Capitolul 1: Repere psihologice, pedagogice și literar-estetice ale formării competenței literare a elevilor din ciclul primar prin intermediul basmului.....	9
Capitolul 2: Cadrul metodologic de formare la elevii claselor primare a competenței literare prin valorificarea basmului.....	12
Capitolul 3: Metodologia formării competenței literare a elevilor mici în procesul de valorificare a basmului.....	16
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	25
BIBLIOGRAFIE.....	28
LISTA SELECTIVĂ A PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI.....	30
ADNOTARE.....	33
ANNOTATION.....	34

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Societatea în care trăim, bazată pe o economie informațional-electronică, pe implicarea masivă a tehnologiilor moderne în dinamica vieții umane impun drept componentă de bază cunoașterea. Crearea permanentă de cunoștințe a fost și rămâne izvorul oricărui progres, în toate sectoarele vieții sociale. În acest context, sistemul de comunicare și tehnologia computerelor, care accelerează ritmul schimbării, solicită, în afară de cunoștințe, capacități tot mai înalte, aptitudini și, în special, facultăți culturale și interpersonale, care să-i permită factorului uman să împărtășească anumite înțelegeri culturale, să poată obține și schimba informații. Capacitatea fundamentală de a învăța, de „îmbogățire intelectuală permanentă”[36, p.132], tendința spre maximum de creativitate, flexibilitatea în înțelegerea și abordarea problemelor sunt trăsături și abilități definitorii ale viitorului cetățean al Terrei. Prin urmare, școala, ca instituție democratică, trebuie să ofere elevilor posibilitatea de a formula ei înșiși scopuri, un ideal, trebuie să-i scoată din orizontul îngust în care sunt/au fost închiși din variate motive, să le înlăture frica, îndoiala, blocajele, etc.

Așadar, un prim argument ce confirmă actualitatea temei de cercetare sunt, anume, factorii și condițiile socio-culturale existente. Actualitatea temei și a problemei abordate mai este determinată de faptul că tehnologiile informaționale au condus la o schimbare a preferințelor de consum cultural. Elevii sunt mai atrași de conținut digital vizual (filme, seriale, videoclipuri scurte) decât de lectura literaturii artistice. Aceasta duce la o reducere a interesului elevului pentru cărțile clasice, deoarece ele necesită un efort intelectual mai mare decât consumul pasiv al conținutului video. Scăderea concentrării, preferința pentru surse rapide de informație, lipsa răbdării pentru lectura aprofundată și diminuarea creativității sunt doar câteva dintre provocările generate de era digitală. Un alt argument ce denotă actualitatea temei vizează contradicțiile dintre conținuturi și experiența anterioară a elevului, dintre întreaga experiență pe care i-o oferă viața școlară și experiența pe care el o acumulează în această perioadă, întemeiată pe interesele, dorințele, preocupările sale intime. Acest argument este probat și de C. Șchiopu, care susține că „ruptura dintre noile conținuturi, dificile, academice, în care elevii se regăsesc prea puțin, greu asimilabile și orizontul de așteptare al acestora, lipsa de comunicare, în mare parte, între conținuturile disciplinelor de studiu, decalajul dintre problemele lumii contemporane, în plină tensiune și inerția școlii sunt câteva dintre aspectele ce înclină balanța plăcerii motivaționale a elevilor în detrimentul acesteia” [32, p.130].

Descrierea situației în domeniu și identificarea problemei de cercetare

Având statutul de disciplină școlară obligatorie pentru toate clasele și importantă pentru studiul

celorlaltor materii școlare, Limba și literatura română se constituie din două domenii educaționale: educația lingvistică și educația literar-artistică. Lansate în Rusia, la mijlocul anilor 80 ai secolului al XX-lea, de un grup de cercetători de la Institutul Educației Artistice din orașul Moscova, iar în Republica Moldova, în cadrul reformei învățământului din 1998, conceptele de educație lingvistică și de educație literar-artistică, au fost abordate din diverse perspective de cercetători notorii, precum: E. B. Квятковский [39], Н. А. Кушаев [40], В. И. Лейбсон [41], Л. Е. Стрельцова, [43], В. Г. Маранцман [42], Vl. Pâslaru [26], C. Șchiopu [32; 33], V. Goraș-Postică [16], M. Hadîrcă [17], M. Marin [22], T. Callo [4], S. Golubițchi [15], M. Vîlcu [37], V. Popova [29], L. Botezatu [3] etc.

În lucrarea *Introducere în teoria educației literar-artistice* [26], autorul Vl. Pâslaru fundamentează din perspectivă teleologică, epistemologică și tehnologică conceptul de educație literar-artistică. Un alt cercetător, C. Șchiopu, își axează demersul său științific [33] pe conceptul de metodologie a educației literar-artistice, propunând o paradigmă originală, întemeiată epistemic, teoretic și praxiologic pe conceptul de re-creare a operei literare de către elevul cititor, de recunoaștere a acestuia ca cel de al doilea subiect creator al operei literare și situat în centrul actului educativ-didactic. M. Hadîrcă [17], V. Goraș-Postică [16] propun modele comunicativ-funcționale pentru formarea și evaluarea competenței de comunicare, ca finalitate a educației lingvistice. Menționăm și cercetările M. Marin [22] în care autoarea fundamentează metodologia de formare a atitudinii elevilor față de opera literară, teza de doctorat a M. Vîlcu [37], în care este abordată problema educației literar-artistice și lingvistice a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale, metodologia de predare a noțiunilor de teorie literară în contextul unor activități de creație literară, elaborată de V. Popova [29]. O contribuție însemnată la valorificarea conceptelor de educație literar-artistică și de educație lingvistică au adus-o și alți cercetători din R. Moldova: S. Cemortan [6], V. Bolocan [2], L. Frunză [12], L. Mocanu [23]. Printre lucrările cercetătorilor din România, axate pe conceptul de competență literară și de comunicare, le menționăm pe acelea semnate de C. Parfene [24], V. Goia, I. Drăgătoiu [14], M. Pavilescu [25], A. Hobjilă [19], N. Eftimie [11], I. Derșidan [8], G. Bărbulescu, D. Beșliu [1], F. Sâmișăian [31].

Apreciind contribuția autorilor menționați la investigarea mai multor aspecte ale educației literar-artistice a elevilor, constatăm:

- nevoia recunoașterii elevului, în special, din clasele primare, ca subiect al receptării/interpretării operei literare;
- racordarea actului educațional, implicit, a formării competenței literare la cine este elevul de azi și la cum se dorește el să fie mâine;
- formarea oricărei competențe nu poate fi în afara obiectivelor educaționale, fapt ce diminuează

înseși finalitățile proiectate;

- modernizarea metodologiei de formare a cititorului, ca tendință actuală în procesul instructiv, nu trebuie să constrângă devenirea întru propria ființă a educabilului (actul educațional, într-o mare măsură, contravine epistemologiei artei și educației, elevul mic fiind obligat, de cele mai multe ori, mai mult să reproducă decât să formuleze opinii).

Având în vedere stipulările de mai sus, formulăm **problema cercetării**: Care sunt reperetele teoretice și practic-metodologice de formare la elevii claselor primare a competenței literare în contextul receptării-valorificării basmului conformă vârstei?

Ipoteza cercetării: Elevii claselor primare își vor forma competența literară adecvată caracteristicilor de specie ale basmului și propriilor particularități de receptare literară în condițiile în care:

- activitatea lor literară-lectorală va fi întemeiată pe un sistem de principii ale ELA, pe preceptele teoretice și metodologia specifică activității lor literare-lectorale.
- elevul-cititor va fi recunoscut ca subiect al receptării/interpretării operei literare, capabil să adauge valori acesteia;
- metodologia propusă de cadrul didactic va fi axată pe activități interactive, ludice, de scriere creativă, organizate într-un sistem;
- va fi valorificat potențialul lecțiilor de creație literară ca unități educaționale.

Scopul investigației: Fundamentarea teoretică și practic-experimentală a metodologiei de formare a competenței literare și artistice a elevilor din clasele primare prin valorificarea basmului, întemeiate pe recunoașterea lor ca subiecți ai actului de creație și pe conceptul „morfologia basmului”.

Obiectivele generale ale cercetării:

1. Identificarea reperelor psihologice, pedagogice și literar-estetice ale formării competenței literare a elevilor din ciclul primar prin valorificarea basmului;
2. Diagnosticarea pre-experimentală a nivelului de dezvoltare literară a elevilor; inventarierea și analiza metodologiilor aplicate de cadrele didactice în procesul de studiere/interpretare a basmului; analiza documentelor școlare reglatorii (curriculum, manuale) din perspectiva metodologiilor aplicate în cazul basmului;
3. Argumentarea teoretică și epistemologică a metodologiei de formare a competenței literare a elevilor din ciclul primar prin valorificarea basmului;
4. Conceptualizarea modelului pedagogic de formare a competenței literare a elevilor din clasele primare prin valorificarea basmului;

5. Validarea experimentală a modelului pedagogic de formare a competenței literare a elevilor din ciclul primar prin intermediul basmului;
6. Formularea concluziilor și a recomandărilor relevante pentru optimizarea metodologiei de valorificare a basmului ca sursă de formare a elevului-cititor.

Metodologia cercetării științifice. Cercetarea s-a realizat pe coordonatele epistemică, teoretică și praxiologică în baza teoriilor cu privire la morfologia basmului [29], la originea (=esența) operei de artă a lui M. Heidegger [18], la educația artistică și estetică - domenii de cunoaștere umană [26], la comunicare ca proces interactiv [33]; la receptarea operei de artă [20; 21; 10; 38], la orizontul de așteptare și cel al experiențelor literare și estetice: [21]; la teoria și metodologia educației literar-artistice [26; 33]; la formarea competențelor literare, lingvistice și de comunicare [7], la evaluarea competenței de comunicare [17].

Metode de cercetare. În cazul cercetării au fost utilizate metode teoretice (documentarea științifică, analiza și sinteza teoretică, generalizarea și sistematizarea, abstractizarea și modelarea teoretică), praxiologice (observarea, chestionarea, studierea datelor obținute, comparația, experimentul pedagogic), hermeneutice (interpretarea surselor teoretice și a datelor experimentale), statistice și matematice (inventarierea și analiza datelor experimentului).

Noutatea și originalitatea științifică constau în fundamentarea și elaborarea unei metodologii de formare a competenței literare a elevilor prin valorificarea basmului; rezidă în validarea Modelului care a inclus ateliere de lectură, de creație și de scriere, activități și metode cu caracter ludic și creativ-interactiv, astfel oferindu-i-se elevului statutul de subiect al actului de creație și al celui interpretativ.

Problema științifică soluționată vizează fundamentarea teoretică, elaborarea și validarea experimentală a metodologiei de formare la elevii claselor primare a competenței literare în contextul unor ateliere de lectură și de creație literară, concepute în funcție de particularitățile de gen și specie ale basmului, precum și de vârstă a educabililor, fapt ce a contribuit la formarea interpreților de text artistic.

Rezultatele științifice ale cercetării se referă la fundamentarea teoretică, definirea, elaborarea și validarea experimentală a metodologiei de valorificare/interpretare a basmului, concepute în funcție de morfologia acestei specii literare, de scop, obiective, de forma de organizare a activității (ateliere de lectură, de creație, de scriere creativă), fapt ce a contribuit la formarea competenței literare a elevilor din clasele primare.

Valoarea teoretică a cercetării este argumentată de: abordarea și precizarea conceptelor „competență”, „competență literară”, „basmul ca specie literară”, „morfologia basmului”; fundamentarea teoretică a metodologiei de formare la elevii claselor primare a competenței

literare, axate pe conceptele „atelier de lectură și de creație”, „activitate de creație”, „activitate interactivă”, „elev-subiect al propriei activități de creație”; sintetizarea tendințelor generale ale profesorilor privind modul de interpretare, valorificare a basmului în vederea formării competenței literare a elevilor din clasele primare; analiza datelor desprinse din curriculumul disciplinar, din manualele școlare cu privire la basm ca text de studiu și la metodologia propusă de autorii de manuale.

Valoarea aplicativă a lucrării este validată de: modelul de valorificare a basmului, axat pe un sistem de principii literar-estetice, didactice și de educație literar-artistică, pe activități creativ-interactive și ludice, pe recunoașterea elevului ca subiect al actului de creație; stabilirea direcțiilor prioritare de ameliorare a practicilor metodologice cu privire la formarea competenței literare a elevilor din clasele primare prin valorificarea creativă a basmului; examinarea pieselor curriculare de Limba și literatura română în raport cu principiile metodologiei educației literar-artistice, implicit, ale studierii interpretării basmului și formularea de recomandări pentru îmbunătățirea lor; diagnosticarea nivelurilor de dezvoltare literară a elevilor din clasele primare, în funcție de cunoașterea basmelor, de interpretarea/valorificarea acestora; determinarea caracteristicilor profesionale ale cadrelor didactice de Limba și literatura română în ceea ce privește metodologia predării/valorificării basmului, ca sursă de formare a cititorilor; elaborarea de recomandări practice pentru modernizarea practicilor de formare profesională inițială și continuă a profesorilor în domeniul educației literar-artistice.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul experimentului pedagogic de formare, desfășurat pe parcursul anilor de studii 2018-2023, la Liceul Tehnologic „Arhimandrit Chiriac Nicolau”, Vânători-Neamț, Liceul Tehnologic „Ion Creangă”, Pipirig, Școala Gimnazială Domnească nr. 2, Târgu-Neamț, România. În experimentul de formare au fost implicați 240 de elevi din clasele primare și 40 cadre didactice, dintre acestea 8 au implementat modelul pedagogic elaborat.

Aprobarea rezultatelor științifice ale cercetării. Rezultatele cercetării au fost discutate și aprobate în cadrul ședințelor comisiei de îndrumare, colocviilor, conferințelor științifice internaționale și naționale, au fost valorificate prin publicații științifice la tema de cercetare, prin prelegeri și traininguri, lecții publice desfășurate în cadrul întâlnirii învățătorilor din zona Târgu-Neamț, a cursurilor de formare continuă din cadrul Casei Corpului Didactic, Neamț.

Publicații la tema tezei. Conținutul esențial al tezei a fost reflectat în 22 de articole științifice, dintre care 4, în reviste științifice atestate în „Registrul revistelor științifice de profil”, 18 comunicări cu publicarea tezelor (9 - la conferințe internaționale, 4 - cu participare internațională, 5 - naționale).

Volumul și structura tezei: adnotări în limbile română, engleză, introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, 206 surse bibliografice, 26 de anexe. În total conține 141 de pagini text de bază, 53 de figuri și 7 tabele.

Cuvinte-cheie: educație lingvistică, educație literar-artistică, competență, competență literară, competență de comunicare, basm, estetica basmului, morfologia basmului, atelier de creație, metode activ-participative, profesor, elev.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** se argumentează actualitatea și importanța temei de cercetare, este descrisă situația din domeniu, sunt formulate problema, scopul, obiectivele, ipoteza, se insistă asupra noutății, originalității, rezultatelor științifice obținute, asupra semnificației teoretice, valorii aplicative a lucrării; se fac referințe la implementarea și aprobarea rezultatelor cercetării.

În **Capitolul 1, „Repere psihologice, pedagogice și literar-estetice ale formării competenței literare a elevilor din ciclul primar prin intermediul basmului”** sunt actualizate un șir de teorii și făcute mai multe precizări epistemologice asupra conceptelor-cheie: competență, competență literară, basmul ca specie literară, morfologia basmului. Totodată, sunt analizate un șir de teorii referitoare la originea basmului, la caracteristicile lui esențiale, la particularitățile de vârstă și psihologice ale elevilor claselor primare.

Multitudinea de definiții ale conceptului de competență, lansate de către cercetători, pe parcurs, denotă, cel puțin, două direcții: prima axându-se pe ideea că o competență se constituie din cunoștințe și deprinderi, cealaltă, că într-o competență intră tot ce contribuie la performanța și succesul îndeplinirii unei sarcini sau a unui rol. Raportate la domeniul educației, definițiile competenței sintetizează mai multe probleme: „Ce scop trebuie urmărit?”, „La ce rezultat se dorește a se ajunge pe termen lung?”, „Unde se vrea să se ajungă?” etc. Problemele respective ridică altele, având în vedere că, de la o epocă la alta, pe parcursul dezvoltării societății, scopurile educative se schimbă, în funcție de idealul educațional al colectivității.

Destul de profund și bogat în semnificații, totodată, indispensabil scopurilor și finalităților urmărite, practic, în toate domeniile de activitate umană, conceptul de competență, introdus în circuitul universal în 1959 de către psihologii R. White, D. C. McClelland, desemna suma cunoștințelor, abilităților și atitudinilor care contribuie la capacitatea unei persoane de a-și îndeplini eficient (la standardele agreeate anterior) sarcinile și responsabilitățile postului (pe scurt, de a fi performant). Ceva mai târziu (1990), psihologii David D. Dubois, William J. Rothwell au definit competența drept „o capacitate a unui angajat de a îndeplini sau de a depăși cerințele unui loc de muncă pentru a atinge nivelul de calitate așteptat, având în vedere limitările interne și externe ale unei anumite organizații” [9, p. 5]. Referindu-se la componentele competenței, M.

Minder făcea următoarele precizări: componenta „savoir-dire“ ține de categoria discursului, limbajului, răspunzând la întrebarea „a ști ce”; componenta „savoir-faire” permite soluționarea unor probleme atât din punct de vedere motoriu, cât și din cel cognitiv, răspunzând la întrebarea „a ști cum”; componenta „savoir-etre” ține de voință, de afectivitate, de emoții și motivație și corespunde criteriului „a vrea să știi”. În contextul discuțiilor despre natura, caracteristicile, structura competenței se înscrie și opinia lui V. Fluieraș, care consideră că o competență „exprimă și validează autoritatea epistemică și implicit performanța, întotdeauna în contexte particulare și în relație directă cu nivelul realizării funcțiilor sale, echivalente cu constantele competenței din planul proiectiv al acesteia” [13, p. 121], că „prin geneza și menirea sa, competența este un produs specific omenesc, rezultat al unor procese superioare ale omului, manifestat continuu în domenii ale realului, în general, vizibil în comportamente, în acțiuni, în efecte, în acte, în produse, în atitudini etc.” [Idem, p.121].

În ce privește competența literară, ca principală achiziție și finalitate a educației literar-artistice, Vl. Pâslaru o definește drept „un ansamblu integrat de cunoștințe literar-artistice, estetico-literare și de lectură, capacități literare-lectorale și atitudini literar-estetice, exersate în mod spontan, care permit exercitarea adevărată a activității de lectură” [26, p.37]. În viziunea lui P. Cornea, competența literară presupune cunoașterea de coduri și experiența transtextualității, ea înseamnă mai mult decât o simplă achiziție, deoarece „trăsătura ei definitorie o constituie „creativitatea”, dat fiind faptul că, în orice lectură literară, nu e vorba doar de utilizarea (adekvată „situației”) a diferitor convenții care formează genul, stilul, gruparea, autorul, ci și de capacitatea de a inventa sensuri complementare, de a stabili legături și a produce interferențe, căci, orice operă se înscrie într-o zonă a posibilului literar, pe care n-o epuizează, practic, niciun fel de convenții” [7, p. 88]. Abordarea lui P. Cornea este importantă pentru cercetarea noastră având în vedere că, în cazul operelor literare, există câteva tipuri de coduri ce se cer descifrate și anume: hermeneutic, proieretic, simbolic, semantic, cultural sau ideologic.

Existența basmului ca specie literară epică distinctă este admisă de ipoteza că el se prezintă ca un element fundamental al culturii și ca „oglină a sufletului și sentimentelor etern-umane”. Considerându-l gen, G. Călinescu [5, p. 9], afirmă că basmul este în același timp mitologie, etică, știință, observație morală, subliniind astfel atât vastitatea, cât și complexitatea lui. Acest fapt este justificat și de interesul cercetătorilor, care au emis mai multe teorii referitoare la originea basmului, la caracteristicile lui esențiale și anume: mitologică, migraționistă, antropologică, a originii totemice, onirică, „morfologia basmului”. Definind basmul fantastic drept „o narațiune construită pe o succesiune ordonată a funcțiilor, dintre care unele pot lipsi, altele pot fi reluate” [30, p. 101], Vl. Propp menționa și un tipar narativ cunoscut, cu o acțiune clasică, precum și alte

particularități, cum ar fi: modul în care sunt ordonate momentele acțiunii (situația inițială, evenimentul ce strică echilibrul, acțiunea reparatoare, marcată prin aventuri eroice, refacerea echilibrului, răsplătirea personajului), sfera de acțiune (sfera acțiunilor răufăcătorului, a donatorului, ajutorului, eroului, falsului erou etc.), timpul și locul acțiunii, personajele împărțite în pozitive și negative, protagonistul ajutat de obiecte magice, de ființe supranaturale, de animale fabuloase, clișeele compoziționale, prezența unor formule tradiționale etc.

Una dintre cele opt competențe-cheie, urmărite în cadrul procesului de învățământ, este cea de comunicare în limba română, formată preponderent în cadrul orelor de Comunicare (în ciclul achizițiilor fundamentale, clasele pregătitoare, I-a, a II-a) sau de Limba și literatura română (în ciclul de dezvoltare, clasele a III-a, a IV-a). Competența de comunicare cuprinde sfera lingvistică și cea literară (lectura, receptarea și interpretarea textului literar). Cunoașterea particularităților anatomo-fiziologice, dar, mai ales, a celor psihice ale copiilor de vârstă școlară mică, este importantă pentru învățător. Volumul cunoștințelor transmise, gradul de dificultate a sarcinilor, intensitatea efortului depus în activitățile școlare trebuie să fie în concordanță cu particularitățile de vârstă ale formabililor. Cu referire la elevii claselor primare, se poate vorbi despre o fază incipientă a formării competențelor literare. Potrivit teoriei psihogenetice a lui J. Piaget, există câteva stadii ale dezvoltării intelectuale a elevilor: al inteligenței senzorio-motorii (0 – 2 ani), preoperațional (2 -7 ani), caracterizat prin gândirea concretă, intuitivă a copilului - este perioada când el învață să se exprime în propoziții și fraze, când se dezvoltă limbajul organizat discursiv, al operațiilor concrete (11 – 12 ani), când noțiunile au încă un caracter empiric, elevul fiind mai mult un observator, abia la 10 -11 ani operând cu noțiuni abstracte, stadiul operațiilor formale (12 – 18 ani), în care gândirea elevului se desprinde din ce în ce mai mult de concret, el operând cu noțiuni, raționamente, fiind capabil să emită ipoteze, să găsească soluții și să formuleze concluzii [28, p. 27]. În ce privește aptitudinile elevilor mici, ca o componentă a competenței literare, acestea, asemenea limbajului și gândirii, se formează și se dezvoltă sub influența unor factori sociali și de mediu și doar în prezența interesului. După cum afirma U. Șchiopu, abia de prin clasa a treia se pot observa corelațiile dintre interese și aptitudini, deoarece, anume la această vârstă, copiii devin conștienți de capacitățile lor și de ceea ce îi atrage mai mult [35]. La această vârstă se formează motivația pentru învățare și pentru activitatea școlară din îmbinarea mai multor factori externi (observare, imitare, reproducerea unor modele) și interni (dorința de a fi un elev-model). Totodată, învățarea nu poate fi în absența voinței și a atenției. Printre numeroasele texte studiate la orele de limba română cele mai îndrăgite de copii sunt basmele. Prin natura lor, acestea îi poartă pe micii cititori într-o lume ireală, în care ei trăiesc intens, alături de personajele îndrăgite. Fiind inițiați încă în familie și, paralel, la grădiniță cu lumea

minunată a basmului, cunoscând personaje și întâmplări, elevii din clasele primare își largesc sfera de cunoaștere, sunt deschiși la receptarea altor mesaje sau sunt fericiți să mai asculte încă odată basme cunoscute. Astfel, valorificarea basmelor devine o necesitate indispensabilă formării competenței literare a elevilor mici.

În **Capitolul 2**, „Cadrul metodologic de formare la elevii claselor primare a competenței literare prin valorificarea basmului” sunt analizate rezultatele experimentului de constatare, este prezentat „Modelul pedagogic de formare a competenței literare la elevii din clasele primare prin valorificarea basmului”.

Având drept scop stabilirea unui punct de referință al performanței inițiale a participanților, pentru a ghida planificarea și adaptarea strategiilor didactice astfel încât să răspundă nevoilor educaționale specifice ale acestora, experimentul de constatare s-a realizat pe un eșantion de 240 de elevi din clasele pregătitoare, I – a IV-a, de la Liceul Tehnologic „Arhimandrit Chiriac Nicolau”, Vânători-Neamț, România, Liceul Tehnologic „Ion Creangă”, Pîrîiș, Școala Domnească Târgu-Neamț, în anul școlar 2019-2020. În primă fază au fost testați 53 de elevi din clasele pregătitoare. Testele aplicate au urmărit evaluarea bagajului de cunoștințe dobândite în timpul preșcolarității, a nivelului de dezvoltare a vocabularului, evaluarea capacității de a recunoaște o poveste și de a identifica întâmplarea omisă, de a înțelege după auz cele citite de către profesor, de a identifica, imaginile din basme, aflate în raport antitetice și cuvintele cu sens opus. Analiza răspunsurilor elevilor ne-a permis să constatăm că doar 19 subiecți (35%) au răspuns corect la toate cele patru probe (tabelul 2.1.). Dintre dificultățile definițiilor pe care le-am identificat remarcăm următoarele: necunoașterea conținutului basmelor prezentate, imposibilitatea de a se concentra îndeajuns asupra sarcinii, de a o rezolva până la capăt, de a se exprima din cauza vocabularului destul de sărac.

Tabelul nr.2.1. Rezultatele obținute la proba de evaluare inițială la clasele pregătitoare

Nr. de elevi	Proba											
	P1	%	P2	%	P3	%	P4	%	Toate	%	Nici una	%
53	30	57%	26	49%	29	54%	25	48 %	19	35 %	25	47 %

Proba propusă celor 52 de elevi din clasa I-a a urmărit identificarea dorinței acestora de a asculta sau/și de a citi basme, a capacității de a povesti, de a recunoaște personajele basmelor după replică sau nume, de a colora imagini din povești, a preferinței lor pentru anumite basme și personaje îndrăgite, capacitatea de a formula idei. Rezultatele sunt reflectate în tabelul 2.2.:

Tab. 2.2. Răspunsurile date de elevii claselor I la chestionarul pentru evaluarea inițială:

		deloc	uneori	des
I ₁	Îmi place să ascult povești	25	16	11
I ₂	Urmăresc desene animate inspirate din povești	13	15	24
I ₃	Tata îmi citește povești	22	21	9
I ₄	Mama îmi citește povești	11	23	18
I ₅	Părinții îmi cumpără cărți cu povești	18	15	19
I ₆	Colorez imagini din povești	10	18	24
I ₇	Știu să povestesc poveștile cunoscute	25	17	10
I ₈	Recunosc personajele din povești după spusele lor sau după ceea ce fac	25	12	15
I ₉	Am personaje îndrăgite	20	17	15
I ₁₀	Învăț multe lucruri din basme	25	15	12

După cum se observă în tabel, din cei 52 de elevi chestionați, doar 21% ascultă frecvent basme. Aceștia au recunoscut personajele basmelor, au putut să le caracterizeze, să relateze povestea. În ce privește ceilalți itemi, menționăm că majoritatea copiilor care privesc desene animate inspirate din basme întâmpină mari greutăți în relatarea poveștii, nu reușesc să formuleze idei cu privire la mesaj. Vizionarea desenelor animate inspirate din basme este pentru copiii din clasa I-a mai mult o chestiune legată de divertisment.

Prin chestionarul propus elevilor (135 de subiecți) din clasele a II-a, a III-a și a IV-a, s-a urmărit colectarea informației referitoare la preferințele lor de lectură, la atitudinea față de lectura basmelor, la cunoștințele despre personaje, acțiune, la opiniile lor despre importanța lecturii basmelor. În ce privește preferința de lectură, doar 27 de persoane (20%) din numărul total au susținut că le place foarte mult să citească, iar 22 de elevi (16%) au afirmat că le place să citească. Alți 40 de elevi (30%) au optat pentru „îmi place puțin”, iar 46 (34%) - că nu le place deloc să citească (figura 2.1.). Aceași raport l-am atestat și în cazul celorlalți itemi (figura 2.2.)

Figura nr. 2. 1. Preferințele elevilor pentru lectură

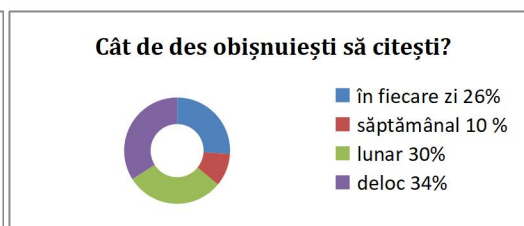

Figura nr. 2. 2. Frecvența activității de lectură

Referitor la motivația lecturii, 20 de elevi (22%) au afirmat că citesc din plăcere, 19 elevi (14%) citesc când simt nevoia de relaxare, 40 de elevi (30%) - din obligație, 46 de elevi (34%) nu citesc deloc. În lista basmelor preferate de elevi se regăsesc preponderent *Fata babei și fata moșneagului* (32%), *Capra cu trei iezi* (27%), *Scufița Roșie* (21%). Alte basme numite de restul (20%) sunt: *Prâslea cel voinic și merele de aur*, *Punguța cu doi bani*, *Albă ca Zăpada și cei*

șapte pitici, Hansel și Gretel, Fetița cu chibriturile, Povestea porcului. Dintre personajele preferate fac parte: fata moșului (23 %), Făt-Frumos (19%), zânele/printesele (17%), lupul, Scufița Roșie, Albă ca Zăpada, zmeii, vrăjitoarele, balaurii (23 %).

Din numărul total, 18% nu au dat niciun răspuns. Cât privește învățăturile desprinse din basme, 24% dintre elevi au considerat că au învățat să fie buni, 22% - să fie curajoși, 16% - să fie cinstiți, 15% au scris alte variante: „să fiu ascultător”, „să fiu cuminte”, „să iubesc animalele”, „să spun adevărul”, iar 23% nu au dat niciun răspuns.

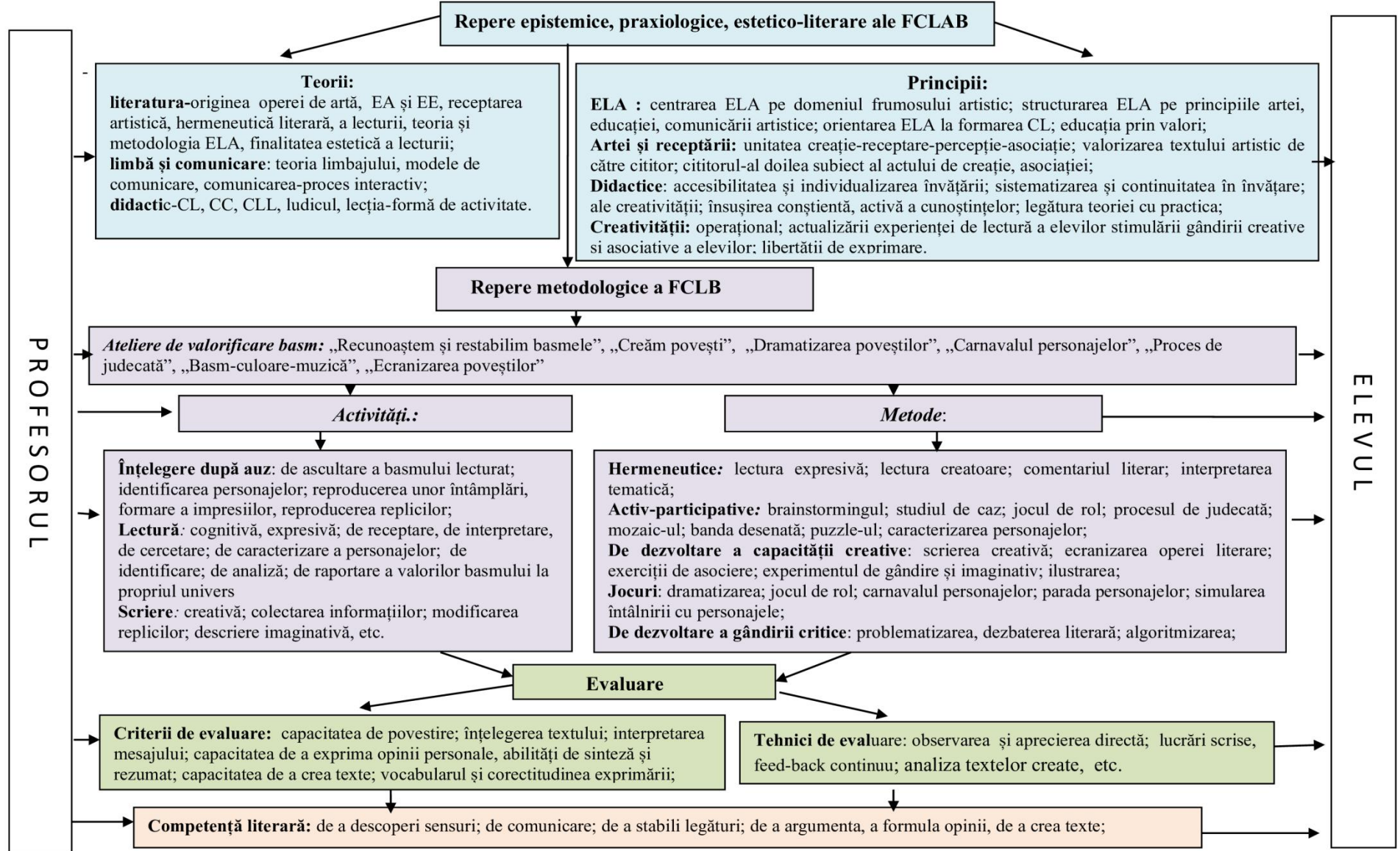
În cadrul experimentului de constatare am urmărit și colectarea datelor referitoare la opiniile profesorilor (40 de persoane) despre metodele utilizate în studierea basmului, despre tipurile de activități extracurriculare dedicate lecturii, valorificării basmelor. Astfel, 52,5% din numărul total, au menționat lectura explicativă, 35% - povestirea, 12,5% - *Cubul, Ciorchinele, Diagrama Venn, Cadranele*. Ca activități organizate în afara lecțiilor, axate pe studierea basmului, s-a făcut referință la dramatizarea poveștilor (47,5%), la organizarea concursurilor literare cu întrebări din conținutul basmelor (17,5%), la medalioane literare (12,5%).

Analiza mai multor manuale de limba și literatura română din România și R. Moldova pentru clasele a II-a - IV-a, din perspectiva studierii basmului, a scos în evidență faptul, că specia literară respectivă se regăsește extrem de puțin în aceste suporturi didactice, că autorii au optat pentru fragmente adaptate, iar sarcinile propuse vizează realizarea unor obiective referitoare la gramatica limbii române, la îmbogățirea vocabularului, că acestea, practic, nu contribuie la formarea competenței literare a elevilor.

Rezultatele și concluziile formulate în urma experimentului de constatare au determinat construirea unui model pedagogic de formare a competenței literare la elevii claselor primare prin valorificarea basmului.

Coordonata epistemică și teoretică a modelului se constituie din teorii, principii, paradigme, prin care, elevilor li se acordă statutul de subiecți ai educației, de re-creatori ai operei literare și anume: originea (=esența) operei de artă a lui M. Heidegger [18]; opera ca text: U. Eco [10]; teoria receptării operei de artă: W. Iser [20], H.R. Jauss [21]; teoria lecturii: W. Iser [20], P. Cornea [7]; teoria educației literar-artistice [26; 33] ș.a. Coordonata praxiologică este reprezentată de conceptele: niveluri de receptare a operei de artă: Șchiopu C [32]; niveluri de dezvoltare literară a elevilor: Vl. Pâslaru [26]; activități literare-lectorale a elevilor [Vl. Pâslaru 26], C Șchiopu [33]; competență literar-lectuală: C. Parfene [24], M. Pavilescu [25], C. Șchiopu; [33]; metode, criterii de proiectare, realizare eficientă a educației literar-artistice, de evaluare a nivelurilor de dezvoltare literară a elevilor: Vl. Pâslaru, [26] M. Hadârcă [17] (figura nr. 2.3).

Modelul pedagogic al FCLB

În **Capitolul 3**, „Metodologia formării competenței literare a elevilor mici în procesul de valorificare a basmului” este descris designul experimentului de formare, sunt analizate rezultatele obținute în urma aplicării modelului pedagogic, precum și ale experimentului de control.

Pentru soluționarea problemei cercetării, am ales atelierelor de creație, de scriere creativă, ca formă de organizare a activității elevilor din clasele primare, în vederea formării competenței lor literar-artistice prin intermediul basmului. Am ținut cont de următoarele prerogative:

a) spre deosebire de lecția tradițională standardizată, atelierul de creație, ca formă de organizare a activității elevilor, nu se supune clișeeilor, schemelor. Axat pe joc, pe exerciții de imaginație, de asociere, de scriere creativă, pe fantezie, urmărește dezvoltarea gândirii productive și laterale a elevilor, contribuie, în mare măsură, la formarea cititorului;

b) basmul/povestea este specia literară cea mai îndrăgită de elevii claselor primare, având și un impact deosebit în ceea ce privește stimularea interesului lor de cunoaștere, declanșarea unor emoții, activizarea dorinței de lectură, de interpretare. Grație caracteristicilor sale ca specie literară, basmul oferă posibilități nelimitate de studiere/interpretare a lui prin aplicarea unor forme și metode creativ-interactive.

c) jocul, în general, este interpretat de majoritatea cercetătorilor ca o dimensiune majoră a existenței, ca exerciții de adaptare a copilului la problematica vieții, iar, potrivit lui Karl Gross, ca „anticipare și pregătire în vederea depășirii dificultăților pe care le ridică viața” [Apud 27, p 11].

Metodologia aplicată în cadrul atelierelor și prin care s-a urmărit formarea competenței literare a elevilor din ciclul primar prin valorificarea/interpretarea basmului, a inclus: un șir de activități desfășurate în funcție de un anumit generic/temă; obiectivele urmărite în cadrul atelierului, determinate de tipul de activitate; metodele utilizate; modul de desfășurare a activităților preconizate. Atelierelor au inclus activități de scriere creativă, de restabilire/refacere a textului literar, de dramatizare, ecranizare, de cercetare, de joc etc. Ele s-au desfășurat în cadrul orelor de limba și literatura română, parte din ele - la orele de comunicare și în activitățile extracurriculare. Timpul alocat pentru fiecare activitate din cadrul atelierelor a depins de complexitatea obiectivelor trasate, a textului literar studiat și a variat de la 45 de minute până la o oră și jumătate. Atât cele șapte ateliere, cât și activitățile desfășurate în cadrul lor au fost structurate pe arii tematice și anume:

Atelierul nr.1: Recunoaștem și restabilim basmele (Acțiunea basmului/sucesiunea de întâmplări; Personajele basmelor);

Atelierul nr.2: Creăm povești (Povești alcătuite în baza unui plan de idei; „Hai să facem o poveste”; Povești alcătuite în baza unor personaje propuse de profesor);

Atelierul nr.3: Dramatizarea poveștilor (Etapa de pregătire a dramatizării; Etapa de dramatizare/reprezentare; Etapa de analiză și de evaluare a dramatizării);

Atelierul nr. 4. Carnavalul personajelor (Etapa de pregătire pentru carnaval; Desfășurarea propriu-zisă a carnavalului; Etapa de analiză și de evaluare a activității);

Atelierul nr.5: Procesul de judecată (Etapa de colectare a datelor necesare procesului de judecată; Desfășurarea propriu-zisă a procesului de judecată; Analiza și evaluarea activității);

Atelierul nr.6: Basm, culoare, muzică (Basm – culoare; Basm - muzică);

Atelierul nr. 7. Ecranizarea basmului (Vizionarea unor ecranizări ale basmelor; Ecranizarea de către copii a unor basme).

Menționăm că o activitate sau alta, la rândul ei, în funcție de conținuturile proiectate de profesor, de obiectivele trasate, de interesul și necesitățile de cunoaștere ale elevilor a avut un caracter deschis, în sensul că ea s-a putut desfășura în una sau în mai multe ședințe.

Standardele educației literar-artistice a elevilor, care nu sunt altceva decât niște valori proiectate a fi atinse, derivă/trebuie să derive din principiul libertății în educație, acesta, la rândul lui, în cazul artelor, implicit, al literaturii, fiind garantul receptării operei artistice, în funcție de statutul receptorului ca cel de-al doilea subiect, re-creator al mesajului operei și de subiect care nu numai comunică, dar care „se și comunică”. Anume acest statut al receptorului impune, de multe ori, în cazul artelor, depășirea standardelor și stereotipurilor acceptate. Dincolo de afirmația lui T. Vianu, conform căreia, în creație-receptare pot fi formulate norme, care trebuie să alcătuiască „un ansamblu coerent de coordonare, prin care putem introduce o anumită ordine rațională și sistematică în viața noastră artistică” [38, p 45], în cazul receptării literaturii, competența literară, comportamentele literare, atitudinile, aptitudinile, motivele pentru activitatea literară, varietatea formelor de comunicare literară, imaginația recreatoare etc. ale elevilor sunt, de fapt, valori ale educației literar-artistice. Dacă ele au devenit achiziții ale formabililor, acestea, la rândul lor, pot fi și criterii de evaluare. Așadar, în urma implementării Modelului pedagogic de formare a competenței literare la elevii claselor primare prin valorificarea basmului, în vederea probării eficienței acestuia, am constatat că rezultatele obținute sunt destul de relevante. Practic, toate activitățile proiectate în cadrul celor șapte ateliere, nu numai că și-au demonstrat eficacitatea, dar și au contribuit substanțial la formarea competenței literare a elevilor. Multitudinea de date cu privire la experiențele de lectură-receptare-interpretare a basmelor de către elevii claselor primare a conturat anumite niveluri de dezvoltare literar-artistice a acestora. Prelucrarea datelor experimentale s-a efectuat prin metode

statistice, hermeneutice (interpretarea axiologică a valorilor numerice și a celor contextuale), prin sinteza teoretică, producătoare de concluzii și recomandări pentru noi probleme de cercetare.

Cele patru obiective (atelierul *Recunoaștem și restabilim basmele*), referitoare la conceptul de acțiune a basmului (să recunoască întâmplările atestate în basm; să identifice întâmplarea lipsă din șirul propus; să restabilească succesiunea întâmplărilor dintr-un basm; să argumenteze importanța fiecărei întâmplări în acțiunea basmului/poveștii) au fost realizate cu succes. Metodele interactive și cu caracter ludic, utilizate la această etapă de lucru (*banda desenată, mozaicul, puzzle-ul, lectura în lanț, relatarea orală* etc.) au contribuit, în mare măsură, la realizarea obiectivelor trasate. Primele două obiective au angajat o activitate preponderent semiotică, accentuată și de verbul de acțiune „a identifica”/„a recunoaște”. Valorile performate de elevii lotului experimental au arătat că 89% din numărul total au identificat/au recunoscut corect întâmplările basmului, întâmplarea lipsă, întâmplarea intrusă, 11% - în mare parte, au identificat/recunoscut corect întâmplările, dar au avut anumite dificultăți în ceea ce privește identificarea întâmplării lipsă sau a celei intruse (figura 3.1):

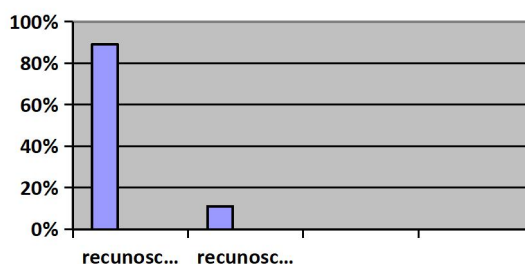

Figura nr. 3.1. Capacitatea elevilor de a identifica/recunoaște întâmplările basmului

Celelalte două obiective au scos în evidență faptul că elevii au reușit nu numai să restabilească ordinea desfășurării acțiunii, moment foarte important în înțelegerea raportului „cauză-efect”, dar și să argumenteze importanța fiecărui episod în acțiune. Astfel, 88% au restabilit corect textul, și au argumentat rolul fiecărei întâmplări, restul 12% au comis anumite erori. Când privește argumentarea importanței episodului în narațiune, 83% au argumentat foarte bine, iar 17% , deși au încercat să argumenteze, totuși s-au limitat la reproducerea unui sau altui fragment. O sarcină importantă, realizată de către elevi în procesul de interpretare a operei literare din perspectiva acțiunii, a fost identificarea indiciilor gramaticali, a formulelor inițiale, mediane, finale, care ordonează șirul de evenimente ale basmului. În cazul soluționării acestui obiectiv(în baza basmului „Sarea în bucate”), 83% au reușit să identifice cel puțin 5 indicii, formule, ce denotă succesiunea de evenimente, 9% - au identificat 3 formule, iar 8% - 1 - 2 formule.

Un alt obiectiv important, urmărit în procesul de studiere/interpretare a basmului, implicit, în formarea competenței literare a formabililor, a vizat personajele, în această ordine de idei,

elevii urmând să numească personajele poveștii/basmului, să le clasifice în pozitive și negative, să argumenteze rolul lor în acțiune, să exprime argumentat opiniile cu privire la comportamentul, faptele personajelor; să caracterizeze personajele în funcție de rolul/ funcția care le este atribuit/ă în acțiune. Cât privește recunoașterea personajelor intruse din basme, elevii au demonstrat cunoștințe literare: 85% au identificat toate personajele intruse (în total, 6), 11% au identificat 4 personaje, iar 4% - 2 - 3 personaje intruse.

Rezultatele obținute în urma clasificării personajelor din „Capra cu trei iezi” de I. Creangă în pozitive și negative sunt următoarele: 86% dintre elevi au considerat că lupul, iedul mare, iedul mijlociu sunt personaje negative, iar capra și iedul mic - personaje pozitive, 14% au considerat că doar lupul este personaj negativ. Argumentele lor au fost următoarele: „Lupul și cei doi iezi mai mari sunt personaje negative. Lupul a mâncat iezii, producând durere mamei-capră, iar cei doi iezi n-au ascultat de sfatul mamei” (M. U); „Lupul este personaj negativ, deoarece a mâncat iezii” (N. L).

Solicitați să reprezinte în desen personajul/personajele pozitiv/e din basmul „Albă-ca-Zăpada și cei șapte pitici”, de Frații Grimm, elevii au dat preferință, în special, Albei ca Zăpada și celor șapte pitici. În procesul analizei și discuțiilor pe marginea desenelor, elevii au susținut că „au desenat-o pe Alba ca Zăpada frumoasă, pentru că este bună”, că „cei șapte pitici o ajută pe fată și, în desen, ei urmează să se afle mereu lângă dânsa”, „că mama vitregă are ochi foarte mânioși și plini de răutate” etc. Capacitatea de a recepta personajul literar ca fenomen literar sintetic, ca exponent al unei tipologii umane, de a formula o atitudine față de personaj, de a raporta comportamentul acestuia la un anumit tip (exemplar, condamnable, etc.) pe care a demonstrat-o elevii, sunt achiziții/valori indiscutabile obținute în cadrul experimentului de formare. Iată câteva dintre opiniile acestora, care demonstrează statutul lor de cititori avizați ai poveștii „Scufița Roșie”: „Scufița Roșie este o fetiță bine crescută, amabilă cu cei din jur. Ea își iubește bunicuța și vrea să-i ducă flori”; „Scufița Roșie se mustră pe sine că n-a ascultat de povețele mamei. Ea este copilul care înțelege că a greșit și că nu va mai repeta greșeala”.

Activitatea de creare de către elevi a unor povești (Atelierul nr.2: *Creăm/inventăm povești*), potrivit rezultatelor experimentului de formare, a incitat elevii în scrierea unor texte, ce corespund tiparului narativ al basmului și care demonstrează că ei au însușit tema dominantă a poveștilor (lupta dintre bine și rău), mesajul (binele învinge răul), tipurile de personaje (pozitive, negative), tiparul narativ, formulele caracteristice etc. Subliniem că 72% din lotul experimental au creat povești ținând cont de toate caracteristicile de fond ale basmului, 17% au creat povești, nereușind să țină cont de anumiți indicii caracteristici desfășurării acțiunii unui basm, 11% nu au reușit să dezvolte o situație, un personaj etc. (figura 3.2):

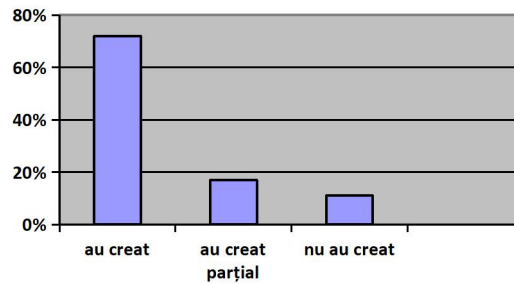

Figura nr. 3.2. Capacitatea elevilor de a crea povești

Deoarece personajul este structura-cheie a textelor literare epice și dramatice, în cadrul atelierului nr.3, *Dramatizarea poveștilor*, o importanță deosebită a fost acordată comportamentului, problemelor cu care el se confruntă acesta, precum și psihologiei lui (stări trăite, atitudini). Rezultatele au demonstrat capacitatea elevilor de a identifica episodul pentru dramatizare, circumstanțele acțiunii, participanții la acțiune și rolul lor (ajutoare, forța binelui, forța răului etc.), replicile. Totodată, elevii au putut să decidă asupra intonațiilor, gesturilor, mimicii, mișcării scenice, reieșind din detaliile identificate în text, să propună și să justifice elementele de recuzită, să argumenteze, în baza replicilor, trăsăturile de caracter, stările personajelor, să-și exprime opiniile cu privire la modul de rostire a replicilor, având în vedere tipurile de propoziții (interogativă,, exclamativă etc.). Observațiile, exemplele, argumentele, opiniile elevilor au validat activitățile desfășurate, precum și sarcinile cu caracter creativ, interactiv și de problemă, propuse conform modelului teoretic. Astfel, 79% din numărul total de elevi au reușit să rezolve sarcinile cu calificativul „foarte bine”, 14% - cu calificativul „bine”, 7% - „suficient” (figura 3.3).

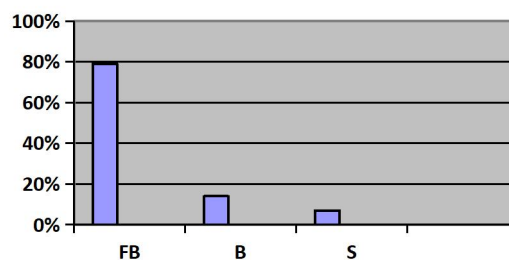

Figura nr. 3.3. Capacitatea elevilor de a rezolva sarcinile propuse conform calificativelor

Prin activitățile desfășurate în cadrul atelierului nr. 5, *Procesul de judecată*, elevilor li s-a oferit oportunitatea de a realiza mai multe tipuri de lectură (selectivă, pe roluri, comentată, dirijată), să colecteze din basmul/povestea studiat/ă informația referitoare la un anumit caz, la circumstanțe (loc, timp al desfășurării acțiunii), comportament, replici, caractere umane, motive ce declanșează lanțul de evenimente, relații ale personajului cu lumea operei etc.

Această activitate de identificare/colectare a informației necesare i-a ajutat pe elevi, ulterior, în timpul desfășurării procesului de judecată propriu-zis, să argumenteze gravitatea întâmplării,

consecințele ei, să caracterizeze personajele în baza comportamentelor manifestate, să raporteze un comportament la altul și să formuleze concluziile cu privire la tipul de comportament, să-și exprime atitudinile față de subiecții cazului discutat. Subliniem și implicarea afectivă (bucurie, compasiune, empatie, condamnare etc.) a elevilor în activitate, în special, la etapa de joc, precum și impactul emotiv pe care l-au avut activitățile din cadrul atelierului asupra lor. Ceea ce trebuie subliniat, în cazul asumării unui sau altui rol, este faptul că elevii au identificat, analizat, interpretat informația din text cu privire la comportamentul/fapta personajului, au formulat opinii pertinente, valoroase despre personaje, fapte. Astfel, 81%, au fost apti să exprime opinii, atitudini corespunzătoare unui cititor care a produs idei, 15% au produs idei, dar au întâmpinat dificultăți în ceea ce privește găsirea unor contraargumente, 4% doar au formulat idei fără să le poată argumenta în baza textului (figura 3.4.):

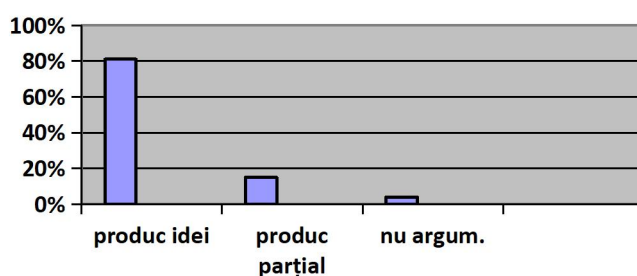

Figura nr. 3.4. Capacitatea elevilor de a exprima opinii, de a formula idei.

Noțiunile de interdisciplinaritate, pluridisciplinaritate și transdisciplinaritate sunt intrinseci interpretării unor texte artistice. După cum afirmă Constantin Șchiopu, „în cele mai dese cazuri, profesorul/elevii sunt nevoiți, prin însuși datul operei, să facă anumite conexiuni între diferite discipline, să transfere metode din diverse domenii ale cunoașterii în cel al literaturii și să le aplice în vederea interpretării textului artistic” [34, p. 138].

Răspunzând acestor exigențe, activitățile din cadrul atelierului „Basm, culoare, muzică” au fost desfășurate tocmai din perspectiva pluri-/interdisciplinarității, elevii fiind solicitați să relaționeze mijloacele de exprimare, de construire a unui personaj, caracteristice diferitor arte. În cazul relației „literatură - artă plastică”, ei au fost angajați în activități de: identificare a mijloacelor artistice de exprimare, utilizate de scriitor și de pictor; de asociere a unor întâmplări, fapte, personaje cu anumite culori; comparare a mai multor ilustrații la aceeași operă/fragment etc. În ceea ce privește relația „literatură - muzică”, elevii au fost puși în situațiile de a găsi un fundal muzical pentru lectura expresivă a unui fragment din basm, de a selecta fragmente muzicale pentru dramatizarea unui fragment din opera literară, în funcție de atmosfera textului, de a asocia replica unui personaj cu un instrument muzical, ținând cont de atitudinea exprimată de vorbitor, de intențiile de comunicare ale acestuia, de intensitatea rostirii, de informația

comunicată. Totodată, ei au fost solicitați, în toate cazurile, să-și exprime opiniile cu privire la fundalul muzical, asocierile făcute, la importanța coloanei sonore pentru accentuarea mesajului poveștii/basmului, pentru caracterizarea personajelor.

Rezultatele obținute în urma desfășurării activităților din cadrul acestui atelier demonstrează o implicare activă a elevilor, capacitatea lor de comparare, de asociere, de argumentare. Evident, în primele ședințe din cadrul atelierului, au fost înregistrate și unele dificultăți ale elevilor în ceea ce privește identificarea piesei muzicale adecvate ca atmosferă, ca mijloc de intensificare/stimulare a capacității elevilor de a formula o idee, de a caracteriza un personaj etc. Pe parcursul activităților, această barieră cognitivă și emoțională a elevilor a fost depășită. Astfel, 69% din numărul total de elevi, la finele activităților din cadrul atelierului, au reușit să identifice, să compare, să asocieze, să formuleze idei/opinii privind relația „literatură - artă plastică - muzică”, 21% au identificat, comparat, asociat, dar nu au reușit să-și argumenteze convingător opțiunile, insistând mai mult pe argumentul „... pentru că mie îmi place acest desen/melodie”. Restul de 10%, au reușit să asocieze, nu și să compare, să identifice., să formuleze opinii/ concluzii (figura 3.5):

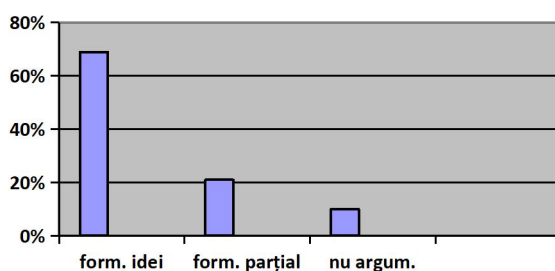

Figura nr. 3.5. Capacitatea elevilor de a identifica , de a compara, asocia, de a formula idei privind relația „literatură - artă plastică - muzică

Sarcina de a ilustra prin desen o scenă din basm, un personaj le-a oferit elevilor posibilitatea de a alege basmul preferat, scena, personajul și de a-și exprima, prin desen, atitudinea față de subiectul ales. Turul galeriei ne-a permis să constatăm că 78% din numărul total de elevi au putut motiva interrelația „literatură/basm - artă plastică/desen”, 19% - au motivat ajutați de profesor sau de colegi această legătură dintre arte, 3% au dat răspunsuri ne semnificative (figura 3.6).

Solicitați, în procesul discuției colective, ca etapă finală a *Turului galeriei*, să argumenteze opțiunea lor pentru anumite personaje, întâmplări, situații, elevii au reușit să argumenteze rolul personajului în acțiune, importanța episodului, întâmplării în destinul personajului etc. Mai jos propunem câteva dintre afirmațiile elevilor

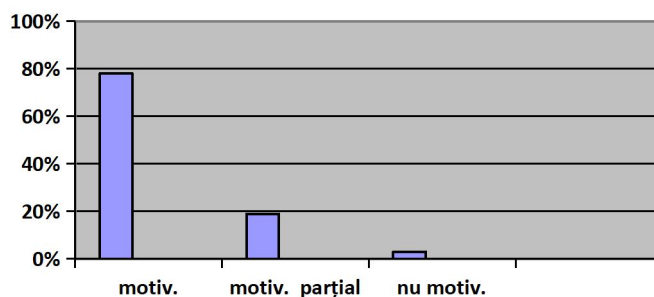

Figura nr. 3.6. Capacitatea elevilor de a motiva interrelația „literatură/basm - artă plastică/desen

a) „Am desenat episodul întâlnirii fetei moșneagului cu cățelușă. În acest episod fata îngrijește de cățelușă cum știe ea mai bine. Fata este bună la inimă și săritoare la nevoie. Tot așa a procedat și cu alții, pe care i-a întâlnit în calea sa” (A. C).

b) „Am desenat episodul în care baba și fata ei sunt mâncate de șerpi. Ele au fost pedepsite din cauza răutății. Dacă omul e rău, el trebuie să fie pedepsit” (M.N.).

Afirmațiile a 92% din numărul total de elevi au corespuns nivelului productiv (elevii au produs idei), 8% au formulat idei, mai mult sau mai puțin irelevante.

Activitățile din cadrul atelierului *Ecranizarea basmului/* s-au desfășurat conform obiectivelor trasate, debutând cu vizionarea unor ecranizări din internet, urmată de o discuție colectivă, concentrată pe mai multe sarcini-întrebări: „Ce impresii v-a provocat filmul?”, „Ce v-a plăcut/nu v-a plăcut în film?”, „Ce episoade/momente ale acțiunii sunt în film?”, „Ce episoade atestate în basm lipsesc din film?”, „Ce a fost mai plăcut/eficient: vizionarea filmului sau lectura basmului?”, „Ce părere aveți despre personajele filmului?”, „În ce măsură personajul din film corespunde celui din basm/poveste?” etc.

Un alt tip de activitate desfășurată cu elevii în cadrul atelierului respectiv a fost ecranizarea imaginărilor a unor basme/povești. Ca formă de activitate am optat pentru cea frontală. Concepută ca metodă didactică, ecranizarea a contribuit la soluționarea interactivă, creativă a obiectivelor trasate. Ecranizarea câtorva povești („Fata babei și fata moșneagului”, „Cenușăreasa”) a urmărit formularea mesajului, caracterizarea personajelor, analiza replicilor ca modalitate de caracterizare a personajului, analiza detaliilor de vestimentație, gesturi, mimică. Referitor la formularea mesajului poveștilor, datorită ecranizării, 91% au remarcat lupta dintre bine și rău, în urma căreia binele, întotdeauna, învinge răul, iar 9% au formulat incomplet sau cu unele dificultăți de concepere a ideilor. Alegerea episoadelor pentru film, a actorilor pentru diferite roluri a trezit interesul elevilor și a generat multe argumente. Propunem câteva dintre acestea:

a) „Trebuie numaidecât inclus în film alungarea fetei de acasă, pentru a sublinia că baba n-o iubește și e rea” (A.V.); b) „Eu propun să includem în film scena în care fata moșneagului

îngrijește cățelușa, pentru a arăta că este harnică, milostivă și nu se teme de greutate” (M.L.); c) „Eu vreau să joc rolul fetei moșneagului, pentru că ea este bună și harnică și eu sunt tot așa” (O.N).

Pentru a proba rezultatele experimentului de formare s-a desfășurat un experiment de control, în care au fost implicați elevii din clasele a II-a, a III-a și a IV-a (lotul de formare) de la Liceul Tehnologic „Arhimandrit Chiriac Nicolau”, Vânători-Neamț, precum și cei de la Liceul Tehnologic „Ion Creangă”, Pipirig și Școala Domnească, Târgu Neamț (lotul de control). Obiectivele urmărite au vizat evaluarea cunoștințelor, capacităților și atitudinilor elevilor ca cititori și interpreți ai basmelor. Astfel, în ambele loturi, în funcție de clasă, s-au propus câteva teste de evaluare, ce-au inclus sarcini de identificare, de recunoaștere, de elaborare a unui text, de argumentare, de formulare a unor idei, de interpretare.

Rezultatele testării elevilor din clasa a II-a au scos în evidență un procentaj net superior al nivelului de cunoștințe, capacități ale elevilor din clasele experimentale comparativ cu cel al elevilor din clasele de control (figura 3.7):

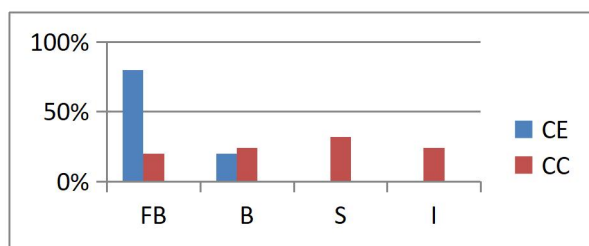

Figura nr. 3.7. Compararea rezultatelor (calificativelor) demonstrate de elevii din clasele experimentale (CE) și de cei din clasele de control (CC) la testul de evaluare

Potrivit rezultatelor obținute în urma aplicării testului de evaluare finală în clasele a III - IV-a (lotul de formare), 66 de elevi (88%) din numărul total au rezolvat toate sarcinile cu calificativul „foarte bine”, iar 9 elevi (12%) - cu calificativul „bine”. Niciun elev nu a primit calificativele „suficient”, „insuficient”. În clasele de control, 14 elevi (19%) au primit calificativul „foarte bine”, 23 de elevi (31%) - „bine”, 22 de elevi (29%) - „suficient”, 16 elevi (21%) - „insuficient” (figura nr, 3.8).

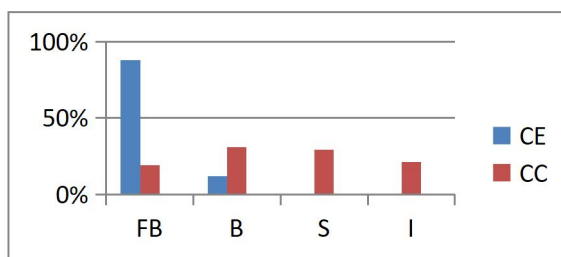

Figura nr. 3.8. Rezultate comparative obținute de elevii din clasele din clasele a III- IV-a (lot experimental și de control) la testul de evaluare finală

Rezultatele experimentului de control au demonstrat că modelul elaborat este un construct viabil, ce poate fi aplicat cu succes în practica școlară în vederea formării competenței literare a elevilor.

În **Concluzii și recomandări** sunt prezentate principalele rezultate științifice teoretice și metodologice ale cercetării. Recomandările metodologice sunt adresate conectorilor de curriculum, de manuale școlare, cercetătorilor și formatorilor din domeniul educației literar-artistice, profesorilor-practicieni.

Cercetarea respectivă a soluționat o problemă științifică foarte importantă pentru educația literar-artistică: stabilirea reperelor epistemologice și metodologice ale formării la elevii claselor primare a competenței literare prin valorificarea basmului ca specie literară conformă vârstei.

Valorile principale ale cercetării sunt sistematizate de următoarele concluzii:

1. Avându-și originea în disciplinaritate, situându-se în sfera interdisciplinarității, competența literară include experiența metacognitivă a individului. În această ordine de idei putem vorbi despre natura și caracterul complex al competenței literare, dovadă fiind și cele șase componente ale ei: cognitivă (identificarea proceselor intelectuale care conduc la producerea și înțelegerea limbajului), enciclopedică (solicită cunoașterea aspectelor lingvistice specifice unor domenii, precum știința, tehnica etc.), ideologică (implică dezvoltarea capacității de a reacționa la anumite idei, valori, principii), literară (valorificarea creativității în comunicare), socio-afectivă (implică formarea sentimentelor și atitudinilor care pot influența comportamentul lingvistic).

2. Element fundamental al culturii, basmul, prin însăși natura și specificul său, funcționează atât la nivel conștient, cât și subconștient al cititorului/ascultătorului, în special, al celui mic. Constituind o lume în care totul e posibil, construit pe o schemă (tipar narativ) asemănătoare, cu un final ce aduce victoria binelui asupra răului, cu personaje grupate în două serii opuse, accesibil ca poveste, ca tipologii umane, basmul rămâne una dintre cele mai îndrăgite specii literare, în mod esențial, de către copiii de vârstă preșcolară și de cei din clasele primare. Având un impact deosebit asupra lor, făcându-i să trăiască o diversitate de sentimente și stări, producându-le simpatii sau antipatii față de un personaj sau altul, basmul, în raport cu elevul mic, își exercită plener toate funcțiile sale: hedonistă, formativă, cognitivă. Prin urmare, valorificarea întregului potențial al acestei specii literare este o cale sigură de formare a competenței literare și în ultimă instanță a cititorului.

3. Praxiologic, cercetarea a enunțat erori metodologice privind studierea basmului în școală:

- limitarea elevilor la studierea unor fragmente din basm sau adaptate, paradigma de valorificare/interpretare fiind neconformă cu conceptul de morfologie a basmului;
- nerecunoașterea elevului, în special, din clasele primare, ca subiect al receptării/interpretării

operei literare (opera literară este concepută, în mare parte, ca text-reper pentru studierea unor aspecte/probleme de ordin gramatical: lexic, fonetică, morfologie, sintaxă), fapt ce nu poate satisface orizontul de așteptare al elevilor;

- studierea basmului/fragmentelor se realizează preponderent în cadrul lecțiilor, după un algoritm rigid, determinat de obiectivele formulate în funcție de tema predată;

- textul literar/basmul nu este privit ca provocare, ca angajare, ca realizare, prin interpretare, a unui act de creație. Activitățile desfășurate de către profesor în cazul studierii basmului sunt, preponderent, de natură reproductivă (sarcini de identificare, de reproducere, de localizare, de exemplificare, atestate și în manualele pentru clasele a III-a – IV-a);

- formarea competenței literare, conform stipulărilor curriculare și ale celor din manualele școlare, este urmărită în afara unor obiective concrete, fapt ce diminuează înseși finalitățile proiectate;

4. Studiul teoretic, rezultatele experimentului de constatare au demonstrat că selectarea-structurarea unor principii constitutive și reglatorii în vederea formării la elevii claselor primare a competenței literare nu este suficientă și eficientă în afara unei metodologii de valorificare a basmului, întemeiate pe conceptele de creație, creativitate, ludic, pe forme interactive de organizare a activității elevilor, desfășurate atât în cadrul lecțiilor, cât și în afara lor.

5. Conceptualizarea Modelului pedagogic de formare la elevii claselor primare a competenței literare prin valorificarea basmului este necesară și oportună, în cazul în care se constituie din:

- teorii privind originea și esența operei de artă, în general, și a basmului ca specie literară epică, în particular, esența emoției estetice, educația literar-artistică, libertatea imaginii ca trăsătură de fond a procesului de creație;

- o serie de principii ale artei, ale receptării, ale educației literar-artistice și didactice;

- un construct metodologic elaborat în funcție de complexitatea competenței literare, de morfologia basmului, de particularitățile psihologice ale elevilor mici, de nivelurile de receptare și de tipurile de receptori, precum și de joc, ca activitate caracteristică vârstei, și care oferă, prin racordarea actului educațional la cine este elevul de azi și la cum se dorește el să fie mâine, posibilitatea devenirii întru propria ființă a educabilului;

- modernizarea metodologiei de formare a cititorului, ca tendință actuală în procesul instructiv, nu trebuie să constrângă (actul educațional, într-o mare măsură, contravine epistemologiei artei și educației, elevul mic fiind obligat de cele mai multe ori să reproducă decât să formuleze opinii.

6. Atelierele, ca formă de organizare, activitățile de natură creativă și activ-participativă, desfășurate în cadrul lor, metodele de stimulare a gândirii elevilor, cu caracter ludic, oferă

oportunități majore în vederea valorificării potențialului formativ al basmului, implicit, a formării competenței literare a elevilor.

7. Modelul pedagogic elaborat și aplicat în practică de către cadrele didactice le-a determinat pe acestea la performanțe profesionale semnificative, validate de valorile pe care le-au produs elevii pe parcursul experimentului de formare, precum:

- autoidentificarea lor, ca subiecți creatori al operei literare, prin valorile *in actu* ale mesajului, produse, datorită experiențelor proprii, din cadrul atelierelor de valorificare a basmelor;
- crearea/elaborarea unor povești proprii, restabilirea/substituirea unor fapte, întâmplări, personaje ale operei, dramatizarea, ecranizarea unor fragmente/povești, luarea și formularea unor decizii în urma examinării mai multor fapte ale personajelor în procese de judecată, recunoașterea în cadrul carnavalului a personajelor din basme etc.;
- capacitatea elevilor de a identifica, a interpreta, a formula idei pe marginea textelor studiate, de a-și dezvolta o competență literară avansată, în conformitate cu basmul (limbaj, tipar narativ, caracteristicile definatorii de limbaj, de gen și specie ale operelor literare).

8. Rezultatele cercetării au demonstrat că Modelul pedagogic elaborat este un construct viabil, care poate fi aplicat cu succes în practica școlară în vederea formării competenței literare la elevii claselor primare prin valorificarea basmului. Asigurând reacții, acțiuni, comportamente, necesare depășirii unei situații, îndeplinirii unui rol, modelul respectiv contribuie la devenirea întru propria ființa a educabililor.

Recomandări practice:

1. *Autorilor de manuale și de auxiliare didactice:*

- să aleagă drept texte suport pentru predarea-învățarea noțiunilor de limbă și literatură română fragmente din basme și nu adaptări ale acestora;
- sarcinile propuse în cadrul activităților de învățare să vizeze și valorificarea textului literar din perspectiva conceptului de morfologie a basmului.

2. *Cadrelor didactice:*

- să utilizeze metode activ-participative și activități antrenante în valorificarea conținutului basmului, ca text literar studiat;
- să încurajeze elevii să citească mai multe basme și să verifice modul în care aceștia și-au format competențele lectorale prin organizarea unor ateliere specificate în Modelul pedagogic de formare a competenței literare prin valorificarea basmului.

3. *Centrelor care organizează cursuri de formare continuă pentru cadrele didactice:*

- să valorifice, în cadrul activităților, conceptele de educație literar-artistică și lingvistică prin raportarea acestora la potențialul formativ al basmelor.

Bibliografie

1. BĂRBULESCU, G., BEȘLIU D. *Metodica predării limbii și literaturii române în învățământul primar*. București: Corint, 2009. 240 p, ISBN 978-973-135-513
2. BOLOCAN, V. *Modalități de predare-asimilare a operei epice în școală*. Autoref. tezei de dr. pedagogie. Chișinău: UPSC, 2007
3. BOTEZATU, L. *Retroacțiunea în educația lingvistică și literar-artistică a elevilor*. Comrat: CEP US Comrat, 2008
4. CALLO, T. *Fundamente pedagogice ale integralității dezvoltării profesionale a cadrelor didactice și a educației lingvistice a elevilor*. Teza de dr. hab. în. ped. Chișinău: IȘE, 2006
5. CĂLINESCU, G. *Estetica basmului*. București: Editura Pentru Literatură, 1965
6. CEMORTAN, S. *Bazele psiho-pedagogice ale activității verbal-artistice a copiilor de vârstă preșcolară*. Chișinău, 1996
7. CORNEA, P. *Introducere în teoria lecturii*. Iași: Polirom, 1998. 305 p. ISBN: 973-683-035-7
8. DERȘIDAN, I. *Metodica predării limbii și literaturii române*. Oradea: EU Emanuel, 2003. 400 p., ISBN 9737791576
9. DUBOIS, D. D. *Competency-based performance improvement: A strategy for organisational change*. Amherst, MA: HRD Press Inc., 1993
10. ECO, U. *Opera deschisă*. București: Editura pentru Literatură, 1969. 280 p. ISBN 973-533-697-6
11. EFTIMIE, N. *Introducere în metodica studierii limbii și literaturii române*. Pitești: Paralela 45. 2000. 344 p. ISBN 978-973-4704-27-9
12. FLUIERAȘ V. *Competența ca entelehie*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2022
13. FRUNZĂ, L. *Dezvoltarea competențelor de comunicare în procesul analizei textului literar*. Autoref. tezei de dr. pedagogie. Chișinău: CEP UPSC, 2008
14. GOIA, V., DRĂGOTOIU, I. *Metodica predării limbii și literaturii române*. București: EDP, 1995. 182 p, ISBN 9733042315
15. GOLUBIȚCHI, S. *Romanul „Frații Jderi” de M. Sadoveanu ca model de educație permanentă*. Autoref. tezei de dr. ped. Chișinău: IȘE, 2008
16. GORAȘ-POSTICĂ, V. *Formarea competențelor prin intermediul metodelor interactive de predare-învățare-evaluare*. În: *Formare de competențe prin strategii didactice interactive*. Chișinău: CE PRO Didactica. 2008. ISBN 978-9975-9763-4-3
- SERVAN-SCHREIBER, J. J. *Sfidarea mondială*. București:

17. HADÎRCĂ, M. *Conceptualizarea evaluării competențelor comunicative și literare ale elevilor*. Autoref. tezei de dr. ped. Chișinău: CEP IȘE, 2006
18. HEIDEGGER, M. *Originea operei de artă*. București: Humanitas, 1995. 383 p. ISBN 973-28-0539-0
19. HOBJILĂ, A. *Elemente de didactică a limbii și literaturii române pentru ciclul primar*. Iași: Junimea. 2006. 369 p. ISBN 978-973-37-1177-3
20. ISER, W. *Actul lecturii. O teorie a efectului estetic*. Pitești: Paralela 45. 2006. 412 p. ISBN: 978-973-697-810
21. JAUSS, H-R. *Experiență estetică și hermeneutică literară*. București: Univers. 1983
22. MARIN, M. *Didactica lecturii. Interacțiunea elev – operă literară din perspectiva atitudinilor și valorilor literar-artistice*, Arad: Editura, Universității „Aurel Vlaicu”, 2013
23. MOCANU, L. *Întrebarea – element de bază al comunicării*. În: *Studia Universitatis* (Seria „Științe ale Educației”). 2010, nr.5
24. PARFENE, C. *Literatura în școală*. Iași: Editura U.A.I. C. 1997. 299 p. ISBN 973-9312-01-2
25. PAVILESCU, M. *Metodica predării limbii și literaturii române*. București: Corint, 2010. 384 p. ISBN 978-973-135-562-7
26. PÂSLARU, VI. *Introducere în teoria educației literar-artistice*. Chișinău: Sigma, 2013, ISBN 978-973-649-875-6
27. PETEAN, A. PETEAN, M. *Ocolul lumii în 50 de jocuri creative*. Cluj Napoca: Limes. 2010
28. PIAGET, J. *La psychologie de l'enfant*, 1966, Presses Universitaires de France
29. POPOVA, V. *Metodologia predării noțiunilor de teorie literară în procesul formării elevului-interpret al textului artistic*. Teza de dr. șt. ped. Ch.: CEP UPS „Ion Creangă”, 2019
30. PROPP, VI. *Morfologia basmului*. București: Univers. 1970
31. SÂMIHĂIAN, F. *O didactică a limbii și literaturii române. Provocări actuale pentru profesor și elev*. București: Art, 2014. 408 p. ISBN: 978-606-710-005-1
32. ȘCHIOPU, C. *Metodica predării literaturii române*. Pitești: Carminis, 2009. 333 p. ISBN 9789731230955
33. ȘCHIOPU, C. *Metodologia ELA a elevilor*. Teza de dr. hab. ped. Ch: UPS. „I. Creangă”, 2016
34. ȘCHIOPU, C. *Formarea la elevi a competenței lectorale*. În: *Limba română*, 2014, nr. 6.

35. ȘCHIOPU, U. *Psihologia copilului*, București: România Press, 2009. 217 p. ISBN 973-8236-98-1
36. SERVAN-SCHREIBER, J. J. *Sfidarea mondială*. București: Humanitas, 1990. 204 p. ISBN: 973-28-0159-X
37. VÎLCU, M. *Educația literar-artistică și lingvistică a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale*. Teza dr. șt ale educației. Ch: CEP UPS „Ion Creangă”, 2022
38. VIANU, T. *Estetica*. București: Orizonturi, 1997. 438 p. ISBN 973-9154-719
39. КВЯТКОВСКИЙ Е. В. О путях повышения нравственно-эстетического влияния искусства слова на учащихся средней школы. În: *Советская педагогика*, 1981, nr.2
40. КУШАЕВ Н. А. Система учебно-воспитательной работы по литературе и развитие художественного восприятия школьников. În: *Совершенствование литературного развития школьников*. Под редакцией Е.В. Квятковского, Н.А. Кушаева. Москва: НИИ Общей Педагогике АПН, 1979. с. 30 – 71
41. ЛЕЙБСОН В. И. Развитие художественно-творческих способностей школьников на уроках и в процессе внеклассной работы по литературе. În: *Совершенствование литературного развития школьников*. Под редакцией Е.В. Квятковского, Н.А. Кушаева. Москва: НИИ Общей Педагогике АПН, 1979, с. 91 – 135
42. МАРАНЦМАН В. Г. Анализ литературного произведения и развитие читателя школьника. În: *Литература в школе*, 1980, nr. 1, с. 5-35. ISSN: 0130-3414
43. СТРЕЛЬЦОВА Л. Е. *Литературное чтение. 3 класс. Методические рекомендации*. Москва: Ювента, 2003. 192 с., ISBN: 5-85429-177-0.

LISTA SELECTIVĂ A PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI

1. Articole în reviste științifice:

1.1. în reviste din registrul național al revistelor de profil:

1. PAGA, T-D., ȘCHIOPU, C. *Conceptualizarea formării competenței literar-artistice la elevii claselor primare*. În: *Studia Universitatis Moldaviae* (Seria „Științe ale Educației”). 2024, nr. 9 (179), pp. 63-69. ISSN 1857-2103 (index B)
2. PAGA, T-D. *Atelierul de creație și de scriere creativă*. În: *Didactica Pro* 2024, nr. 5(147), pp 40 - 44, ISSN 1810-6455 (index B)
3. PAGA, T-D. *Formarea competenței lectorale la elevii din ciclul primar prin intermediul basmului*. În: *Studia Universitatis Moldaviae* (Seria „Științe ale Educației”), 2021, nr. 5 (145), pp. 97 - 100. ISSN 1857-2103/ ISSNe 2345-1025 (index B)

4. PAGA, T-D. *Valorificarea inteligențelor multiple în formarea competenței de lectură*. În: *Univers Pedagogic*, 2019, nr. 3, pp. 62-65. ISSN 1811-5470 (index C)

1.2. în culegeri:

1. PAGA, T-D. *Competența literar-artistică - obiectiv-cadru al receptării operei literare*. În: *Știință, educație, cultură. Culegere de studii: materialele Congresului științific „Știință, Educație, Cultură“*, Comrat - Moldova, 13 februarie, 2023. Comrat: Universitatea de Stat din Comrat, pp. 369-373. ISBN: 978-9975-83-254-0

2. PAGA, T-D. *Lectura explicativă-metodă de familiarizare a elevilor din ciclul primar cu textul literar*. În: *Dialog intercultural polono-moldovenesc. Culegere de studii: Materialele Congresului științific internațional Moldo-Polono-Român „Educație-Politici-Societate“*, Chișinău-Cracovia, 14-15 mai, 2021. Chișinău: Tipografia USM, pp. 306 - 310. ISBN 978-9975-76-342-4

3. PAGA, T-D. *Lectura ca mijloc de îmbogățire a vocabularului și de formare a competenței literare a elevilor din ciclul primar*. În: *Probleme actuale ale științelor umanistice. Analele științifice ale doctoranzilor și competitorilor*, vol.19. partea 2. Chișinău: CEP UPS „I. Creangă“, 2021, pp 5-15 ISBN: 978-9975-46-235-8

4. PAGA, T-D. *Rolul lecturii în formarea competențelor literar-artistice la elevii din ciclul primar*. În: *Probleme actuale ale științelor umanistice. Analele științifice ale doctoranzilor și competitorilor. Seria 22, vol. 2*. Chișinău: UPS „I. Creangă“, 2020, pp. 375-378. ISBN 978-9975-46-449-9

5. PAGA, T-D. *Abordarea basmului în vederea dezvoltării pe plan cognitiv, emoțional și social al elevului*. În: *Portrete de dascăli*, vol. XIII, partea IV: Culegere de studii. Materialele congresului internațional „Portrete de dascăl“, Baia-Mare - Transcarpatia - Ucraina, 31 oct - 3 noiembr., 2020. Caracal: Hoffman, 2020. pp. 38-40. ISBN 978-606-46-1322-6

6. PAGA, T-D. *Motivația pentru lectură și dezvoltarea competențelor de comunicare ale elevilor*. În: *Tolerance and intercultural communication. Culegere de studii. Materialele Congresului internațional*. Iași, iulie 2019. Marea Britanie: Academia Publishing-AEPEEC, 2020, pp.54-56. ISBN978-1-9998738-8-2

7. PAGA, T-D. *Trezirea interesului pentru lectură în cadrul activităților didactice*. În: *Portrete de dascăli: Culegere de studii. Materialele Congresului internațional al cadrelor didactice, Ucraina, 25-27 iulie, 2019*. Caracal: Hoffman, 2019. pp. 75-76. ISBN 978-606-46-0906-9

8. PAGA, T-D. *Premise ale formării competențelor literar-artistice ale elevilor din clasele primare*. În: *Probleme actuale ale științelor umanistice. Analele științifice ale doctoranzilor și competitorilor*. Chișinău: CEP UPS „I. Creangă“, 2019, pp 196-206. ”ISBN 978-9975-46-235

9. PAGA, T-D. *Competența de comunicare literar-artistică în ciclul primar*. În: *Revista AGIRO: Culegere de studii. Materialele Congresului internațional al cadrelor didactice. Chișinău-Ștefan Vodă, 22-25 iulie 2019*. Caracal: Hoffman, 2019, pp. 104-106. ISSN 1844-7899

10. PAGA, T-D. *Basmul, mijloc de stimulare a interesului pentru lectură la elevii din ciclul primar*. În: *Mica didactică a lecturilor de azi*. Iași: STEF, 2019, pp. 36-40. ISBN 978-606-028-240-2

11. PAGA, T-D. *Formarea competenței de lectură, obiectiv important al învățământului primar*. În: *Revista opiniilor didactice*. Iași: PIM, 2019, nr. 1, pp. 17-20. ISSN-L-2734-4193

2. Articole în lucrările conferințelor științifice

1. PAGA, T-D. *Lectura basmului la clasele primare*. În: *Portrete de dascăli. Materialele conferinței internaționale, Eforie Sud, 30 iulie - 4 august, 2023*. Caracal: Hoffman, 2023. pp. 204-206. ISBN 978-606-46-1837-5.

2. PAGA, T-D. *Importanța stimulării lecturii în dezvoltarea vocabularului*. În: *Portrete de dascăli: Materialele conferinței internaționale. P. Neamț, 25-28 iulie, 2022*. Caracal: Hoffman, 2022, pp. 15-17. ISBN 978-606-46-1837-5.

3. PAGA, T-D. *Tehnologia modernă în managementul lecțiilor de lectură*. În: *Managementul educațional în contextul tehnologiilor moderne. Materialele conferinței internaționale. Iași, 26 februarie 2020*. Iași: Lumen, 2020, pp. 128-134. ISBN 978-973-166-560-9

4. PAGA, T-D. *Importanța basmului în dezvoltarea interculturală și emoțională a copiilor*. În: *Folclorul-cartea de vizită a unui neam: Materialele conferinței naționale. Vânători-Neamț, 12 februarie, 2020*. Piatra Neamț: Graph-Est, 2020, pp. 98-100. ISSN 2069 – 928X

5. PAGA, T-D. *Locul basmului în contextul orelor de limba română*. În: *Revista AGIRO: Materialele conferinței naționale cu participare internațională. Eforie Sud-Constanța, 2 - 7 aug. 2020*. Caracal: Hoffman, 2020, pp.48-51. ISSN 1844-7899.

6. PAGA, T-D. *Basmul-perlă a literaturii populare, valori formative*. În: *Istorie, cultură, tradiție-sufletul unei nații. Materialele conferinței naționale. Vânători-Neamț, iulie 2019*. Piatra-Neamț: Graph-Est, 2019, pp 69-71. ISSN 2069 – 928X

7. PAGA, T-D. *Ion Creangă și contribuția sa la evoluția basmului românesc*. În: *Revista AGIRO: Materialele conferinței naționale cu participare internațională, Eforie Sud, 9 - 13 iulie, 2018*. Caracal: Hoffman, 2018, pp. 79-81. ISSN 1844-7899.

ADNOTARE

Paga Teodora-Doina

Formarea competenței literare a elevilor claselor primare prin valorificarea basmului

Teză de doctor în științe ale educației, Specialitatea: 532.02, Chișinău, 2025

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 206 surse, 26 de anexe, adnotare (română, engleză), 53 de figuri, 7 tabele, 141 pagini text.

Publicații la tema tezei: 22 de articole științifice dintre care 4, în reviste științifice acreditate.

Termeni-cheie: competență, competență literară, competență de comunicare, educație literar-artistică, basm, estetica basmului, morfologia basmului.

Scopul investigației: fundamentarea teoretică și practic-experimentală a metodologiei de formare a CL a elevilor din clasele primare prin valorificarea basmului.

Obiectivele cercetării: identificarea reperelor psihologice, pedagogice și literar-estetice ale formării competenței literare a elevilor, prin valorificarea basmului; diagnosticarea preexperimentală a nivelului de dezvoltare a competenței literare a elevilor; inventarierea și analiza metodologiilor aplicate de cadrele didactice; analiza documentelor școlare reglatorii din perspectiva metodologiilor aplicate; conceptualizarea și validarea experimentală a modelului FCLB.

Noutatea și originalitatea științifică: fundamentarea și elaborarea unei metodologii de formare a competenței literare a elevilor prin valorificarea basmului.

Rezultatele științifice ale cercetării: fundamentarea teoretică, definirea, elaborarea și validarea experimentală a metodologiei de valorificare/interpretare a basmului.

Valoarea teoretică a cercetării: sintetizarea tendințelor generale ale profesorilor privind interpretarea/valorificarea basmului în vederea formării CL a elevilor; analiza datelor desprinse din curriculumul disciplinar cu privire la basm, la metodologia propusă de autorii de manuale.

Valoarea aplicativă validarea modelului de valorificare/interpretare a basmului; examinarea pieselor curriculare de Limba română în raport cu principiile metodologiei ELA ale studierii basmului, formularea de recomandări pentru îmbunătățirea lor; diagnosticarea nivelurilor de dezvoltare literară a elevilor din clasele primare, în funcție de cunoașterea basmelor.

Implementarea rezultatelor științifice: în cadrul experimentului pedagogic de formare, de la Liceul Tehnologic „Arhimandrit Chiriac Nicolau“, Vânători-Neamț, Liceul Tehnologic „Ion Creangă“, Pipirig, Școala Gimnazială nr. 2, Târgu-Neamț, România.

ANNOTATION

Paga Teodora-Doina

Formation of the literary competence of primary school students by capitalizing on the fairy tale

Doctoral thesis in educational sciences, Specialty: 532.02, Chisinau, 2025

Structure of the thesis: introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography from 206 sources, 25 annexes, annotation, 53 figures, 7 tables, 141 pages of text.

Publications on the topic of the thesis: 22 scientific articles, 4 of which in accredited scientific journals

Key terms: competence, literary competence, communication competence, literary-artistic education, fairy tale, fairy tale aesthetics, fairy tale morphology.

The purpose of the investigation: the theoretical and practical-experimental substantiation of the CLA training methodology of primary school students by capitalizing on the fairy tale.

The objectives of the research: identifying the psychological, pedagogical and literary-aesthetic milestones of the students' CL training, by capitalizing on the fairy tale; pre-experimental diagnosis of the CL development level of students; inventory and analysis of methodologies applied by teachers; analysis of regulatory school documents from the perspective of applied methodologies; conceptualization of the FCLB model; experimental validation of FCLB.

Scientific novelty and originality: the foundation and elaboration of a methodology for training students' CL by capitalizing on the fairy tale.

Research results: theoretical substantiation, definition, elaboration and experimental validation of the methodology of valorization/interpretation of the fairy tale.

The theoretical value of the research: synthesizing the general tendencies of the teachers regarding the interpretation/utilization of the fairy tale in order to form the CL of the students; analysis of the data derived from the disciplinary curriculum regarding the fairy tale, according to the methodology proposed by the authors of the textbooks.

Applicative value: validated by the valorization/interpretation model of the fairy tale; examination of the Romanian language curriculum pieces in relation to the principles of the ELA methodology of studying the fairy tale, formulating recommendations for their improvement; diagnosing the levels of literary development of primary school students, depending on the knowledge of fairy tales.

Implementation of the scientific results: within the pedagogical training experiment, from the "Archimandrit Chiriac Nicolau" Technological High School, Vânători-Neamț, the "Ion Creangă" Technological High School, Pipirig, Secondary School no. 2, Târgu-Neamț, Romania.

PAGA TEODORA-DOINA

**FORMAREA COMPETENȚEI LITERARE A ELEVILOR
CLASELOR PRIMARE PRIN VALORIFICAREA BASMULUI**

**Specialitatea: 532.02 - Didactica școlară pe trepte și discipline de învățământ
(Limba și literatura română)**

Rezumatul tezei de doctor

Aprobat spre tipar
Formatul hârtiei 60 x 84 1/16
Hârtie ofset. Tipar ofset.

Tiraj: 50 ex.
Coli de tipar: 1,7
Comanda nr.52

Centrul Editorial-Poligrafic al UPS „Ion Creangă” Str. Ion Creangă 1, Chișinău, MD-2069

